

การประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้าน จังหวัดชลบุรี
Landscape Character Assessment of Key Beaches on
Koh Larn, Chonburi Province

รับบทความ	02/05/2566
แก้ไขบทความ	31/05/2566
ยอมรับบทความ	09/06/2566

จิระดา มาพงษ์ วิลาสินี สุขสว่าง

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Jirada Mapong, Wilasinee Suksawang

Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University

Jirada22mapong@gmail.com, wilasinee.chula@gmail.com

บทคัดย่อ

เกาะล้านมีภูมิทัศน์ที่สวยงามจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะล้านส่งผลให้มีสิ่งปลูกสร้างรุกล้ำเข้าไปยังพื้นที่ชายหาด ทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะความเสียหายต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้านจำนวน 7 แห่ง ได้แก่ หาดตายาย หาดทองหลาง หาดตาหวาน หาดสังวาลย์ หาดเทียน หาดแสม และหาดนวล โดยการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ที่พัฒนาโดยหน่วยงานของประเทศอังกฤษและสกอตแลนด์

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้านทั้ง 7 แห่ง คือ ทราย หิน หิน กรวด ภูเขา ต้นไม้ สะพาน และอาคาร รวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ร่มชายหาด เก้าอี้ชายหาด และเสาไฟฟ้า เป็นต้น ในส่วนของกิจกรรมชายหาด ประกอบด้วย การถ่ายรูป การเล่นน้ำ การดำน้ำ การนั่งเรือกล้วย และการเล่นวอลเลย์บอล เป็นต้น โดยองค์ประกอบเหล่านี้เมื่อรวมกันแล้วทำให้เกิดลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชายหาด ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ภูมิทัศน์ชายหาดที่อุดมสมบูรณ์ 2) ภูมิทัศน์ชายหาดย่านการค้า 3) ภูมิทัศน์แนวหน้าผาหิน และ 4) ภูมิทัศน์แนวชายหาดหิน

คำสำคัญ: ชายหาด ภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล ลักษณะทางภูมิทัศน์ การประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ การประเมินลักษณะภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล

Abstract

Koh Larn possesses a beautiful landscape, making it a popular tourist destination for both locals and foreigners. The development of tourism industry on Koh Larn has resulted in the erection of many buildings encroaching on the beach area, and caused many problems, especially the damage to the landscape character. This research aims to analyze the factors affecting the landscape character of 7 important beaches on Koh Lan, namely Ta-Yai Beach, Thong Lang Beach, Tawaen Beach, Sangwan Beach, Tien Beach, Samae Beach and Nuan Beach. The research method is based on the guidelines developed by agencies of England and Scotland.

The results reveal that the important elements affecting the landscape character of the 7 key beaches are sand, rocks, gravel, mountains, trees, bridges, buildings and other elements such as beach umbrellas, beach chairs, electric poles, etc. The key beach activities include taking photograph, swimming, diving, riding banana boat and playing volleyball. These elements, when they are combined, create unique characters of each beach, which can be classified into 4 types: 1) fertile beach landscape, 2) commercial beach landscape, 3) rocky cliff landscape and 4) rocky beach landscape.

Keywords: beach, coastal landscape, landscape character (LC), landscape character assessment (LCA), coastal character assessment (CCA)

บทนำ

เกาะล้านตั้งอยู่ทางฝั่งทะเลอ่าวไทยในเขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี และห่างจากชายฝั่งเมืองพัทยาประมาณ 7 กิโลเมตร ในอดีตเกาะล้านเป็นชุมชนเกษตรกรรมและประมง ต่อมาจึงพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม เนื่องจากมีน้ำทะเล สีสฟ้าคราม หาดทรายขาวนวล เนื้อเมื่อดทรายละเอียด และสภาพป่าเบญจพรรณที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังได้รับการขนานนามว่า “หมู่เกาะปะการัง” (Coral Islands) เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยปะการังหลากหลายชนิด จึงเป็นแหล่งปะการังที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศไทย (คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2552) ชายหาดที่สำคัญบนเกาะล้านมีจำนวน 7 แห่ง ได้แก่ หาดตายาย หาดทองหลาง หาดตาแหวน หาดสังวาลย์ หาดเทียน หาดแสม และหาดนวล (Tripadvisor, 2022)

ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวที่เกาะล้านเป็นจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2562 (ก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19) มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาภายในเกาะล้านจำนวนเฉลี่ย 7,000 - 10,000 คนต่อวันหรือประมาณ 1.8 ล้านคนต่อปี (กลุ่มสถิติวิเคราะห์ สำนักแผนงาน กรมเจ้าท่า, 2562) จากการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้มีสิ่งปลูกสร้างรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ชายหาด (สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, 2563) ส่งผลให้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและสร้างความเสียหายต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ (Landscape Character: LC) โดยเฉพาะบริเวณชายหาดสำคัญทั้ง 7 แห่ง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้าน ซึ่งการดำเนินการตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ที่พัฒนาโดยหน่วยงานของประเทศอังกฤษและสกอตแลนด์ โดยมีมุ่งหวังให้งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการพัฒนาพื้นที่ นักวางแผน นักออกแบบ และภูมิสถาปนิก ในการเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายหาดบนพื้นฐานคุณค่าของลักษณะทางภูมิทัศน์ ตลอดจนเป็นองค์ความรู้พื้นฐานในการต่อยอดการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรเชิงทัศน์ของชายหาด อันจะนำไปสู่การวางแผนการจัดการและการออกแบบภูมิทัศน์ชายหาดให้มีความยั่งยืนต่อไป

ทบทวนวรรณกรรม

ความหมายและความสำคัญของลักษณะทางภูมิทัศน์

ลักษณะทางภูมิทัศน์เป็นผลมาจากการประกอบกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งองค์ประกอบทางธรรมชาติและองค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเฉพาะในด้านลักษณะทางธรณีวิทยา ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ อุทกวิทยา และสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งองค์ประกอบที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่จะก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้น ๆ รวมทั้งก่อให้เกิดความสวยงามด้วย (The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage, 2002; Natural England, 2014) ลักษณะของชายฝั่งทะเล (coastal character) มักมีความเปราะบางและเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (Scottish Natural Heritage, 2017) เช่นเดียวกับลักษณะภูมิทัศน์ทางทะเล (seascape character) ที่เป็นลักษณะภูมิทัศน์บริเวณแนวชายฝั่งทะเลหรือพื้นที่ติดกับทะเลที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ ซึ่งเกิดจากอิทธิพลทางทะเลหรือปัจจัยทางธรรมชาติประกอบกับปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ชายหาด หาดทราย โขดหิน หิน พุงหล้า หมู่บ้าน เส้นทางถนน และกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งเมื่อประกอบกันแล้วทำให้พื้นที่แตกต่างกันและเป็นที่จดจำได้ในสภาพแวดล้อมทางทะเล (Natural England, 2012) ดังนั้นลักษณะทางภูมิทัศน์และลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายฝั่งทะเลจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีคุณค่ามาก

กระบวนการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล

หน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของอังกฤษ (Natural England) หน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของสกอตแลนด์ (Scottish Natural Heritage) และหน่วยงานชนบทของอังกฤษ (The Countryside Agency) ได้พัฒนาแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกสาร 4 ฉบับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

การประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์

หน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของสกอตแลนด์และหน่วยงานชนบทของอังกฤษได้พัฒนาแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์สำหรับอังกฤษและสกอตแลนด์ (Landscape Character Assessment Guidance for England and Scotland) ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2002 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบ่งชี้คุณภาพและคุณค่าของลักษณะทางภูมิทัศน์ รวมทั้งจำแนกประเภทและอธิบายองค์ประกอบของลักษณะทางภูมิทัศน์ที่เหมาะสม ซึ่งแบ่งขั้นตอนออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การบ่งชี้ลักษณะทางภูมิทัศน์ ได้แก่ (1.1) การกำหนดวัตถุประสงค์ (1.2) การศึกษาภาคเอกสาร (1.3) การสำรวจภาคสนาม (1.4) การจำแนกและอธิบายลักษณะทางภูมิทัศน์ และ (2) ข้อควรพิจารณาในการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ ได้แก่ (2.1) การบ่งชี้แนวทางการประเมิน (2.2) การประเมินและเสนอแนะแนวทางการจัดการ ต่อมาในปี ค.ศ. 2014 หน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของอังกฤษได้พัฒนา

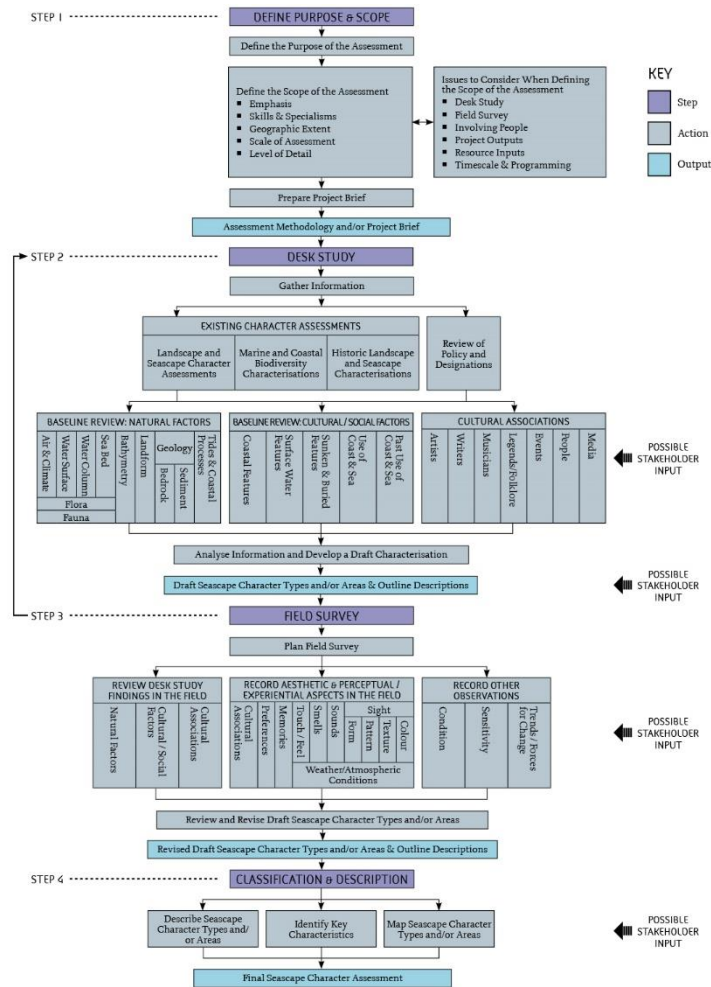
แนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ (An Approach to Landscape Character Assessment) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่และการพิจารณาในการตัดสินใจด้านการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชนบทที่กว้างขึ้น จึงพัฒนาแนวทางการประเมินให้สอดคล้องและครอบคลุมกับลักษณะทางภูมิทัศน์ชนบทโดยเฉพาะ

การประเมินลักษณะภูมิทัศน์ทางทะเล

หน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของอังกฤษได้พัฒนาแนวทางการประเมินลักษณะภูมิทัศน์ทางทะเล (An Approach to Seascape Character Assessment) ในปี ค.ศ. 2012 ซึ่งมีหลักการและขั้นตอนเช่นเดียวกับการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ แต่จะเน้นที่ประเด็นของลักษณะทางภูมิทัศน์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยวิธีการประเมินขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ขอบเขต และขนาดของการดำเนินการ ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ ต่อมาในปี ค.ศ. 2017 หน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของสกอตแลนด์ได้พัฒนาแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล (Guidance Note Coastal Character Assessment) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงสำหรับใช้กับพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยได้มีการกำหนดข้อพิจารณาหลักของชายฝั่งทะเลและข้อพิจารณาหลักเชิงทัศน์ของชายฝั่งทะเลเพิ่มเติม

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการบ่งชี้องค์ประกอบที่ส่งผลต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ ซึ่งจากหลักการและแนวทางการประเมินในเอกสารทั้ง 4 ฉบับสามารถสรุปกระบวนการประเมินได้ 4 ขั้นตอน โดยจะยึดจากเอกสารแนวทางการประเมินลักษณะภูมิทัศน์ทางทะเลและแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (Natural England, 2012)

- การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นการพิจารณาขนาดและลำดับของรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางทะเล รวมถึงทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย รวมทั้งขอบเขตของการประเมิน
- การศึกษาภาคเอกสารเป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องอันประกอบด้วยปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น ธรณีสัณฐาน ธรณีวิทยา สัตว์ พืชพันธุ์ เป็นต้น ปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคม เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน การตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์ กฎหมาย นโยบายการพัฒนา เป็นต้น และปัจจัยทางสุนทรียภาพ เช่น ภาพถ่าย วรรณกรรม เป็นต้น
- การสำรวจภาคสนามเป็นการเก็บและบันทึกข้อมูล เช่น มุมมอง องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ เส้นทางพฤติกรรมมนุษย์ กิจกรรม เป็นต้น และภาพถ่ายของบริบทในสถานที่จริงที่ไม่สามารถสืบค้นได้จากข้อมูลภาคเอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและแม่นยำมากขึ้น
- การจำแนกและอธิบายลักษณะภูมิทัศน์ทางทะเลเป็นการจำแนกลักษณะภูมิทัศน์ทางออกเป็นกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีลักษณะเด่นชัดและเป็นที่ยอมรับได้

ภาพ 1 กระบวนการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล

ที่มา: An approach to seascape character assessment (NECR105) โดย Natural England, 2012, หน้า 24.

(https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396177/seascape-character-assessment.pdf).

ข้อควรพิจารณาในการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล

- แนวทางการประเมินลักษณะภูมิทัศน์ทางทะเล (Natural England, 2012) ได้อธิบายถึงกระบวนการ และ ขั้นตอนในการประเมิน ซึ่งไม่ได้ระบุถึงข้อควรพิจารณาในการประเมิน ต่อมาหน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของสกอตแลนด์จึงได้กำหนดข้อควรพิจารณาในการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเลที่เฉพาะเจาะจงไว้อย่างชัดเจน โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (Scottish Natural Heritage, 2017) ลักษณะของชายฝั่งทะเล (coastal character) ลักษณะของชายฝั่งทะเลมีข้อควรพิจารณาในการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพและประสบการณ์ โดยพิจารณาจากลักษณะสำคัญและการรับรู้จากประสบการณ์ที่สามารถรับรู้ได้ว่าแนวชายฝั่งทะเลที่แห่งนี้แตกต่างจากพื้นที่แห่งอื่น ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่ออิทธิพลทางทะเล ลักษณะขอบเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล ลักษณะผืนแผ่นดินหลังแนวชายฝั่งทะเล และกิจกรรมของมนุษย์ (ดังภาพ 2)

หัวข้อ	การวิเคราะห์ลักษณะพิเศษทางกายภาพ	การวิเคราะห์ลักษณะพิเศษทางประเพณี	ข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้อง	คุณค่าที่รับรู้
อิทธิพลทางทะเล	- ทิศทางและแนวทิศทางการวางตัว - กิจกรรมทางทะเลที่มีอยู่ - กระบวนการทางทะเล (เช่น กระแสน้ำขึ้นน้ำลง/ความเร็วของน้ำขึ้นน้ำลง ชายฝั่งเปิด/ชายฝั่งปิด) ขนาด ระยะห่างและการขยายตัวของทะเลเปิด	- ความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่ว่างและแสง - ความรู้สึกโดยการสัมผัส - ความรู้สึกของการถูกกักขัง/เปิดกว้าง - เสียงของทะเล/กลิ่นของทะเล - ความเคลื่อนไหว	- หน่วยของลักษณะทางภูมิทัศน์ - คุณภาพความงาม รวมถึงลักษณะพิเศษ ประเพณีและการรับรู้ที่สร้างคุณสมบัติความงามที่โดดเด่น - การประเมินความสำคัญของลักษณะพิเศษทางกายภาพ - การประเมินธรรมชาติและวัฒนธรรมของลักษณะพิเศษทางกายภาพหรือประเพณีที่โดดเด่น ซึ่งกำหนดขอบเขตการตั้งค่าที่เกี่ยวข้องสำหรับคุณสมบัติและจุดสังเกตมีลักษณะเฉพาะ - การระบุความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ - ระดับของความหลากหลาย เช่น จากการผลิต อาชีพ สภาน้ำขึ้นน้ำลง	- ภูมิทัศน์และทิวทัศน์ท้องทะเลถูกกำหนดตามคุณค่าที่เป็นความสวยงามตามธรรมชาติ ตามภูมิทัศน์และการพัฒนาที่ยั่งยืน - จุดสังเกตถูกกำหนดตามความสำคัญเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ - เส้นทางมีระยะทางที่ยาวขึ้น - เส้นทางเดินเรือข้ามฟาก - ถนนถูกกำหนดให้เป็นเส้นทางสวยงามตามธรรมชาติ หรือเส้นทางท่องเที่ยว - เส้นทางเครือข่าย/เส้นทางและลักษณะที่เป็นที่รู้จัก - ระบุพื้นที่ที่ป่า
ลักษณะของขอบเขตพื้นที่ชายฝั่ง	- รูปร่างและขนาดของแนวชายฝั่ง ระดับการเอียงและการปิดล้อม การปรากฏตัวของเกาะนอกชายฝั่ง การกระจายตัวของลักษณะเฉพาะที่เป็นการทับถมของขอบเขตพื้นที่ชายฝั่ง และความผันแปรของกระแสน้ำขึ้นน้ำลง จุดสังเกต การพัฒนาแนวชายฝั่ง	- ความรู้สึกโดยการสัมผัส - ความรู้สึกของการถูกกักขัง หรือเปิดกว้าง - การปรากฏตัวของอิทธิพลทางทะเล	- ระดับของกิจกรรมมนุษย์ การพักผ่อนหย่อนใจและการเข้าถึง - ความเข้มข้นของความรู้สึกที่หายาก - ระดับความทนทานและการเข้าถึงที่รับรู้ได้ - ระดับที่กระบวนการทางธรรมชาติครอบงำกระบวนการของสถานที่	
ลักษณะของผืนแผ่นดินที่ติดกับฝั่งทะเล	- องค์ประกอบหลักของลักษณะภูมิทัศน์ ภูมิประเทศและพื้นที่สูงต่ำ รูปแบบของพืชพรรณ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีอยู่ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ จุดสังเกต	- ความรู้สึกของการถูกกักขัง หรือเปิดกว้าง - การปรากฏตัวของอิทธิพลทางทะเล		
กิจกรรมของมนุษย์ : ที่ปรากฏ หรือไม่ปรากฏ	- การปรากฏตัวของกระบวนการทางธรรมชาติ การปรากฏตัวของพัฒนา/กิจกรรมของมนุษย์ การเข้าถึงอย่างแท้จริง ความแข็งแรงของภูมิประเทศ	- ขอบเขตของกิจกรรม - ความรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมชาติ - การรับรู้ถึงความห่างไกล - ความรู้สึกโดดเดี่ยว		

ภาพ 2 ข้อพิจารณาลักษณะของชายฝั่งทะเล (ภาษาไทย)

ที่มา: ดัดแปลงจาก Guidance note coastal character assessment โดย Scottish Natural Heritage, 2017.

(<https://www.nature.scot/sites/default/files/2018-02/Guidance%20Note%20-%20Coastal%20Character%20Assessment.pdf>).

ลักษณะเชิงทัศน์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเล (Visual character) ลักษณะเชิงทัศน์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นการพิจารณาองค์ประกอบและลักษณะการมองเห็น ซึ่งมีข้อควรพิจารณาในการประเมินเกี่ยวกับทิวทัศน์และความสามารถในการมองเห็น (ดังภาพ 3)

หัวข้อ	การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพ	การวิเคราะห์ประเภทของการมองเห็น	ข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้อง	คุณค่าที่รับรู้
มุมมองและการมองเห็น	- การปรากฏตัวของขอบเขตพื้นที่ชายฝั่ง - การปรากฏตัวของทะเลเปิด - จุดไฟส่องของลักษณะภายในมุมมอง - การปรากฏตัวของพัฒนาทางทะเลและชายฝั่งที่มีอยู่ - ทิศทางและแนวทิศทางการวางตัวของตำแหน่งที่มองเห็น ลักษณะของทิวทัศน์ท้องทะเล	- มมองจากบริเวณที่ตั้งถิ่นฐาน - มมองที่เกิดจากประสบการณ์ - จุดชมวิวมุมมองสูงพาโนรามา - การมองเห็นพื้นที่ - การมองเห็นแนวเดียว	- ความสำคัญของการมองเห็นและมุมมอง - ความสำคัญและอิทธิพลของปัจจัยเชิงองค์ประกอบ - คุณภาพขององค์ประกอบภาพจากมุมมอง - ความสำคัญของทิศทางและคุณภาพชั่วคราว เช่น คุณภาพของแสงและการสะท้อนกลับ - ความสำคัญของการปรากฏตัวของพัฒนาทางทะเลและชายฝั่ง และอิทธิพลที่มีต่อองค์ประกอบภาพที่มีอยู่	- การมองเห็นไปสู่ประสบการณ์ทางภูมิทัศน์ หรือทิวทัศน์ท้องทะเลที่กำหนดให้เป็นคุณสมบัติที่ความสวยงามตามธรรมชาติ - การมองเห็นที่หรือมองเห็นจากคุณลักษณะที่กำหนดตามความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ - การมองเห็นจากเส้นทางที่มีระยะไกลกว่า - การมองเห็นจากพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจที่ได้รับคามนิยม หรือสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะเจาะจง

ภาพ 3 ข้อพิจารณาลักษณะเชิงทัศน์ของชายฝั่งทะเล (ภาษาไทย)

ที่มา: ดัดแปลงจาก Guidance note coastal character assessment โดย Scottish Natural Heritage, 2017.

(<https://www.nature.scot/sites/default/files/2018-02/Guidance%20Note%20-%20Coastal%20Character%20Assessment.pdf>).

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีระเบียบวิธีและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้

การรวบรวมหลักการและข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาหลักการพื้นฐานด้านการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์และการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสรุประเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกาะล้น เพื่อใช้เตรียมข้อมูลสำหรับการสำรวจภาคสนามและเก็บข้อมูลลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะลัน

การสำรวจภาคสนาม

การสำรวจภาคสนามเป็นการเก็บข้อมูลพื้นที่บนเกาะล้านและชายหาดสำคัญบนเกาะล้านทั้ง 7 แห่งในประเด็นเรื่องมุมมองในการมองเห็นที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมของมนุษย์ การเข้าถึง และองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ไม่สามารถเห็นได้จากภาพถ่ายหรือเว็บไซต์ จึงลงพื้นที่สำรวจและใช้ข้อพิจารณาลักษณะเชิงทัศน์ของชายฝั่งทะเล เพื่อทำการสร้างแผนผังและระบุคำอธิบายองค์ประกอบที่สำคัญลงในแผนผัง ทั้งนี้ เพื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพ การวิเคราะห์ประเภทของมุมมอง ข้อควรพิจารณาจากลักษณะเฉพาะขององค์ประกอบ เช่น อุปสรรคในการมองเห็น การรับรู้ที่ก่อให้เกิดความงามเป็นพิเศษ และคุณค่าที่รับรู้ถึงความโดดเด่นมีเอกลักษณ์และมีรายละเอียดที่น่าจดจำ

การประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์

การประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้านมีพื้นฐานจากแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์และแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเลของอังกฤษและสกอตแลนด์ โดยมุ่งเน้นเฉพาะในส่วนที่ 1 คือ การบ่งชี้ลักษณะทางภูมิทัศน์ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการดำเนินงาน 2) การศึกษาภาคเอกสาร 3) การสำรวจภาคสนาม และ 4) การจำแนกและอธิบายลักษณะทางภูมิทัศน์

การสรุปผลการวิจัย

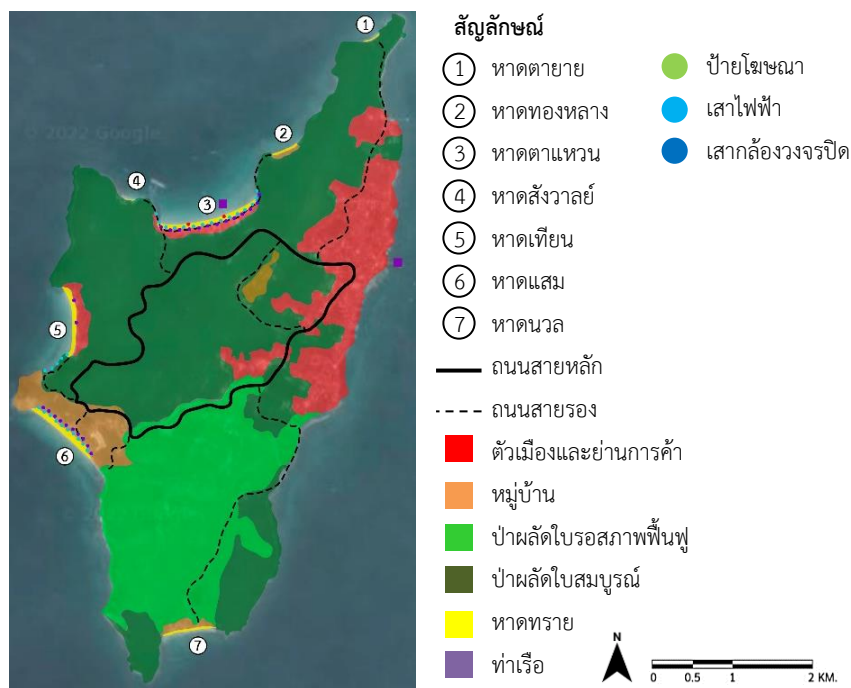
จากผลการดำเนินการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้านทั้ง 7 แห่งบนพื้นฐานหลักการของอังกฤษและสกอตแลนด์ จึงนำไปสู่การสรุปผลการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่ส่งผลต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้าน ปัจจัยในการจำแนกประเภทของชายหาด ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักการจากอังกฤษและสกอตแลนด์ การนำผลการวิจัยไปใช้ต่อยอดในการพัฒนาพื้นที่ชายหาด

ผลการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล

จากการดำเนินการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเลของชายหาดสำคัญ 7 แห่ง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

การกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการดำเนินงาน

เกาะล้านเป็นชุมชนเกษตรกรรมและประมง อีกทั้งยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการรุกล้ำพื้นที่ชายหาดและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้านและการจัดประเภทลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้าน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับหน่วยงานของรัฐบาล เอกชน นักวิจัย หรือนักเรียนที่จะนำไปพัฒนาและศึกษาต่อในพื้นที่ชายหาดอื่น ๆ โดยจะประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้านทั้ง 7 แห่ง ได้แก่ หาดตายาย หาดทองหลาง หาดตาแหวน หาดสังวาลย์ หาดเทียน หาดแสม และหาดนวล เพื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้น ๆ

ภาพ 4 แผนที่แสดงลักษณะในปัจจุบันของเกาะล้าน

การศึกษาภาคเอกสาร

จากการรวบรวมหลักการพื้นฐานด้านการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ แนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล และข้อมูลพื้นฐานของเกาะล้าน ทั้งจากสื่อออนไลน์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมักจะกล่าวถึงสภาพปัจจุบันของเกาะล้าน สิ่งแวดล้อม นโยบาย วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว จากการอธิบายแนวทางการพิจารณาในข้อที่ 2) และ 3) พบประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล ได้แก่ ข้อมูลทางด้านกายภาพ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นโยบายและแผนพัฒนา และข้อมูลจากภาพถ่าย จึงสามารถแสดงผลได้ดังนี้

- ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะธรณีวิทยา และดิน

เกาะล้านมีรูปร่างห้าเหลี่ยมด้านไม่เท่า มีพื้นที่ประมาณ 3,500 ไร่ มีความยาวประมาณ 4.65 กิโลเมตร กว้างประมาณ 2.15 กิโลเมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่ (ฝ่ายยุทธศาสตร์และนโยบาย ส่วนยุทธศาสตร์การพัฒนา สำนักงานยุทธศาสตร์และงบประมาณ, 2563) ในส่วนของลักษณะทางกายภาพพื้นที่ชายฝั่งได้รับอิทธิพลจากการยกตัวของแผ่นเปลือกโลกและคลื่นกระทบฝั่ง ทำให้พื้นที่จมอยู่ใต้น้ำโคลนผิวน้ำขึ้นมาเกิดมีลักษณะโค้งเว้ากระจายตัวอยู่รอบเกาะ ส่วนดินเกิดจากการสะสมของตะกอนพัดพาเข้าหาฝั่ง จึงเกิดเป็นทรายสีขาวและสีเทาอ่อน เนื้อละเอียดถึงหยาบปานกลาง บางพื้นที่ถูกแปรสภาพเป็นหินดินดานและหินโคลน โดยลักษณะธรณีวิทยาจะมีความแตกต่างกันออกไปตามรูปร่างแผ่นดินและความแรงของคลื่นกระทบฝั่ง จึงทำให้ลักษณะของดินและความโค้งเว้าแตกต่างกัน (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2512)

- ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เกาะล้านมีลักษณะพืชพันธุ์เป็นป่าเบญจพรรณ โดยพืชพันธุ์ส่วนใหญ่จะพบไม้ยืนต้นผลัดใบ เช่น หูกวาง ประดู่ป่า หางนกยูงฝรั่ง และกระถินณรงค์ ส่วนพื้นที่บริเวณชายหาดพบไม้ยืนต้นทนเค็ม ได้แก่ มะขาม หูกวาง เทียนทะเล มะพร้าว จิกทะเล และแสม (วีรพล วรดิเรก, 2558) ในส่วนด้านสิ่งแวดล้อมจะมีกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของพื้นที่ อาทิ พื้นที่ที่มีคลื่นลมสงบหรือมีพืชพันธุ์หนาแน่น

ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะเน้นการพักผ่อน ส่วนพื้นที่แนวชายหาดจะมีสิ่งปลูกสร้างคั่นข้างหนาแน่นและเป็นแหล่งรวมกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น เรือกล้วย ชมวิว ดำน้ำ ตลอดจนกิจกรรมกลางคืน เช่น ตกหมึก แหล่งของกินอาหารทะเล เป็นต้น

- ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

เกาะล้านมีอัตลักษณ์ การดำเนินชีวิต และสถานที่ทางศาสนาที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของ
คนในชุมชนเกาะล้าน โดยมีสถานที่สำคัญทางศาสนาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางขึ้นมาไหว้พระ ถวายธูป
และชมวิว คือวัดใหม่สำราญและสำนักสงฆ์ อีกทั้งยังมีศาลเจ้าที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์อย่างเด่นชัด อาทิ
ศาลเจ้าแม่ชีวัด ศาลเจ้าพ่อดำ และศาลเจ้าแม่แหลมทอง นอกจากนี้ยังมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ น้ำทะเลที่
ใสสะอาดทำให้คนส่วนใหญ่มาเพื่อเล่นน้ำ ดำน้ำ ดูปะการัง ในส่วนทางด้านวัฒนธรรมคือ ลักษณะนิสัยของ
ผู้คนในพื้นที่มีความเป็นกันเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เป็นการกระตุ้นเกิดการท่องเที่ยวภายในเกาะ
ล้าน (อิสระพงษ์ พลธาน และคณะ. 2564)

- นโยบายและแผนการพัฒนากลุ่ม

โครงการ “นิโอ เกะลัน” เป็นแผนงานที่ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการ “นิโอ พัทยา” เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูการท่องเที่ยวของเกาะลันให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยแผนการจัดทำโครงการประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น จุดชมวิวกีฬาร่มร้อนหาดตาแหวน การก่อสร้างอาคารจอดรถจอดเรือ และศูนย์ซ่อมรถซ่อมเรือ เป็นต้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) สำหรับเกาะลันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามเป็นธรรมชาติทั้งหาดทราย ทะเล ปะการัง และมีวัฒนธรรมของพื้นที่ มีนักท่องเที่ยวมากกว่า 7 ล้านคนต่อปี สามารถสร้างรายได้ให้ประเทศเป็นจำนวนมาก เมืองพัทยาจึงนำเสนอเกาะลันให้เป็นอีกหนึ่งในแผนการพัฒนา (ธนาคารอาคารสงเคราะห์, 2563)

การสำรวจภาคสนาม

จากการศึกษาข้อมูลภาคเอกสารพบว่า ยังขาดประเด็นสำคัญในเรื่องของมุมมองในการมองเห็น เพื่อให้เห็นถึงกิจกรรม ทางสัญจร และองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเลที่ไม่สามารถมองเห็นได้ จึงลงพื้นที่สำรวจและใช้ข้อพิจารณาในภาพ 2 และ 3 โดยการสร้างแผนผังเพื่อระบุและอธิบายถึงองค์ประกอบที่สำคัญ เส้นทางการเข้าถึง และมุมมองที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถแสดงผลและสรุปผลได้ดังภาพ 6 และตาราง 1

ภาพ 5 แผนผังแสดงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ทั้ง 7 แห่ง
ที่มา: ดัดแปลงจาก Google map สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2565

ตาราง 1 การสำรวจภาคสนาม

เรื่อง	ชื่อหาด	การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพ	การวิเคราะห์ประเภทของมูมมอ	ข้อควรพิจารณา	คุณค่าที่รับรู้
ทัศนคติและความสามารถในการมองเห็น	หาดตายาย	หาดตายายมีเม็ดทรายหยาบ สีขาวปนเหลือง โขดหินสีน้ำตาลเข้มขนาดใหญ่ พืชพันธุ์พืชน้ำมะพร้าว หางนกยูงฝรั่ง ลีลาวดี โพทะเล และชากอกเกี้ยน สิ่งปลูกสร้าง ได้แก่ อาคาร คสล. สูง 1-2 ชั้น เป็นรูปทรงสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ สีขาว กิจกรรม ได้แก่ นอนพักผ่อน เล่นน้ำ ถ่ายรูป ก่อกองทราย และอาบแดด	หาดตายายสามารถมองเห็นทัศนียภาพตั้งแต่บริเวณพื้นที่ระหว่างบันไดทางเข้าติดกับพื้นที่ริมชายหาด เนื่องจากบริเวณบันไดทางดำเนินที่ติดกับพื้นที่จอดรถมีต้นไม้เป็นจำนวนมาก ทำให้มูมมอถูกบดบังจึงทำให้มองเห็นองค์ประกอบสำคัญได้ไม่ครบถ้วน	มูมมอที่สำคัญคือ มูมมอบริเวณโขดหินสูงหันหน้าสู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศใต้ที่สามารถมองเห็นองค์ประกอบได้อย่างกว้างไกล อีกทั้งยังไม่ย้อนแสงและมองเห็นองค์ประกอบใด ๆ มาบดบังในการมองเห็น	หาดตายายมีคุณค่าเด่นชัดคือ โขดหินสีน้ำตาลเข้มขนาดใหญ่และต้นไม้ที่มีความหนาแน่นมาก เมื่อเทียบกับหาดอื่น ๆ จึงทำให้ชายหาดมีความอุดมสมบูรณ์ มีมูมมอที่สวยงามและมีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น จึงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในการพักผ่อนและถ่ายรูป
	หาดทองหลาง	หาดทองหลางมีเม็ดทรายหยาบ สีขาวปนเหลือง โขดหินขนาดย่อมสีน้ำตาล กรวด เศษเปลือกหอย พืชพันธุ์พืชน้ำมะขาม หูกวาง และโพทะเล สิ่งปลูกสร้างคือ อาคาร คสล. สูง 1-2 ชั้น สีน้ำตาล กิจกรรมมีเพียงเล็กน้อย ได้แก่ ทานอาหาร นอนพักผ่อน เรือกล้วย และเจ็ทสกี	หาดทองหลางมีมูมมอที่แคบสามารถมองเห็นทัศนียภาพตั้งแต่ถนนทางเข้าที่ยกสูงไปจนถึงแนวภูเขาอีกฝั่งหนึ่ง	มูมมอที่สำคัญคือ บริเวณทางเข้าหาดหันหน้าออกสู่ทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นจุดที่สามารถมองเห็นองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ได้สมบูรณ์และไม่ย้อนแสง	หาดทองหลางเป็นชายหาดที่ไม่มีย่านหรือมีอาคารพาณิชย์ที่โดดเด่นหรือมีรายละเอียดที่น่าจดจำหรือมีเอกลักษณ์เป็นพิเศษ เนื่องจากมีการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างด้านหน้าทางเข้าหาด ซึ่งเป็นจุดนำสายตาที่สร้างความรู้สึกขัดแย้งและลดทอนคุณค่าองค์ประกอบทางภูมิทัศน์
	หาดตาแหวน	หาดตาแหวนมีเม็ดทรายละเอียดมากสีขาวนวล ชายหาดได้รับอิทธิพลทางทะเลสูงทำให้ไม่พบพืชพันธุ์ สิ่งปลูกสร้าง ได้แก่ อาคาร คสล. และไม้ สูง 1-2 ชั้น เสากล้องวงจรปิด ป้ายบอกข่าวสาร ท่าเรือ และเสาไฟฟ้า กิจกรรม ได้แก่ ถ่ายรูป นอนพักผ่อน นอนอาบแดด เล่นน้ำ ทานอาหาร เล่นกีฬาชายหาด เช่น วอลเลย์บอล เจ็ทสกี วัยน้ำ การล่องเรือ ดำน้ำ และเรือกล้วย	หาดตาแหวนมีมูมมอที่กว้างไกล เนื่องจากมีชายหาดกว้าง พืชพันธุ์น้อย ดังนั้นขอบเขตในการมองเห็นสามารถมองเห็นได้อย่างครบถ้วน ตั้งแต่จุดชมวิวน้ำสูงไปจนถึงพื้นที่ชายหาด	มูมมอที่สำคัญคือ บริเวณริมหาดหันหน้าสู่ทางทิศเหนือและบริเวณกลางหาดหันหน้าสู่ทิศตะวันออกเป็นมูมมอที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพได้สมบูรณ์	หาดตาแหวนเป็นชายหาดที่มีคุณค่าในด้านันทนาการเนื่องจากชายหาดมีขนาดใหญ่และมีเนื้อทรายที่ละเอียดนุ่ม ทำให้นักท่องเที่ยวนิยมเล่นกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น ซึ่งเป็นช่องทางที่ให้นักลงทุนเข้ามาก่อสร้างรีสอร์ท ร้านอาหารและคาเฟ่ในพื้นที่โดยรอบชายหาด
	หาดสังวาลย์	หาดสังวาลย์มีเม็ดทรายหยาบ ปานกลาง หน้าผาหินปะปนกับหินน้อยใหญ่มีสีน้ำตาลอมแดง สิ่งปลูกสร้างเป็น อาคาร คสล. สูง 1-2 ชั้น มีสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ เล่นน้ำ ดำน้ำ วัยน้ำ และพักผ่อนหย่อนใจ พืชพันธุ์พืชน้ำ หูกวางและเทียนทะเล	หาดสังวาลย์มีมูมมอที่แคบเนื่องจากเป็นชายหาดที่เชื่อมต่อจากหาดตาแหวนที่มีผาเขาแทรกอยู่ ซึ่งไม่สามารถมองเห็นทัศนียภาพได้จากระยะไกล ดังนั้นสามารถมองเห็นองค์ประกอบทางภูมิทัศน์	มูมมอสำคัญคือ บริเวณสะพานทางเข้าหันหน้าสู่ทางทิศใต้เป็นมูมมอที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพได้อย่างเด่นชัด แต่จะมีอุปสรรคในช่วงเช้าและเย็นจะย้อนแสงเนื่องจากชายหาดเล็กและมีต้นไม้บดบังเป็นจำนวนมาก	หาดสังวาลย์มีคุณค่าที่โดดเด่นคือ สะพานทางเดินเข้าหาดบริเวณริมผา ซึ่งเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการถ่ายภาพ เนื่องจากมูมมอบนสะพานสามารถเห็นองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ได้อย่างเด่นชัด ถือเป็นจุดที่มีความสวยงามมาก
	หาดเทียน	หาดเทียนมีเม็ดทรายหยาบละเอียดปานกลางและมีหน้าผาหินบริเวณทางเข้าที่พืชน้ำพืชน้ำบริเวณเลเรียงตามแนวชายหาด อาคาร คสล. สูง 1-2 ชั้น ได้แก่	หาดเทียนมีมูมมอที่ทอดยาวสามารถมองเห็นทัศนียภาพตั้งแต่บริเวณทางเข้าที่ยกสูงไปจนถึงแนวขอบฟ้าทางทิศเหนือและริมชายฝั่งทะเล	มูมมอสำคัญคือ บริเวณสะพานทางเข้าหันหน้าเข้าสู่ชายหาดทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่ง	หาดเทียนมีคุณค่าที่โดดเด่นคือ ต้นเทียนทะเลขึ้นบริเวณริมชายหาดและหนาแน่นตลอดแนว เมื่อเทียบกับหาด

ตาราง 1 การสำรวจภาคสนาม (ต่อ)

เรื่อง	ชื่อหาด	การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพ	การวิเคราะห์ประเภทของมูมมอ	ข้อควรพิจารณา	คุณค่าที่รับรู้
ทิวทัศน์และ ความสามารถ ในการ มองเห็น		บ้านพักอาศัย ร้านอาหาร และสะพานไม้สีขาว		เป็นมูมมอที่ทอดยาว จึงเห็นทัศนียภาพได้กว้างไกล	อื่น ๆ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถมองเห็นได้อย่างเด่น
	หาดแสม	หาดแสมมีเม็ดทรายหยาบ บริเวณชายเขาพบโขดหินธรรมชาติสีน้ำตาลเข้ม บริเวณท้ายหาดพบ พืชพันธุ์พืชน้ำ หูกวาง เทียนทะเล และโพทะเล สิ่งปลูกสร้างเป็น อาคาร คสล. สูง 1-2 ชั้น ได้แก่ อาคารปลากระเบนซึ่งมีมวลอาคารขนาดใหญ่ ร้านอาหาร คาเฟ่ และบ้านพักอาศัย กิจกรรมพบนอนอาบแดด ก่อกองทราย นอนพักผ่อน และกีฬาทางน้ำ	หาดแสมเป็นชายหาดที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพได้ตั้งแต่พื้นที่จอดรถทางด้านหน้าชายหาดไปจนถึงแนวขอบฟ้าที่มีแต่สิ่งปลูกสร้างบดบังทำให้มองเห็นมูมมอที่เปิดโล่งแค่บางส่วนเท่านั้น	มูมมอสำคัญคือ บริเวณทางเข้าหันหน้าออกสู่ทางทิศตะวันตกสามารถมองเห็นเส้นแนวขอบฟ้าแต่เป็นมูมมอที่แคบ เนื่องจากมีต้นไม้และสิ่งปลูกสร้างบดบังและมูมมอทางทิศใต้ของหาดยังพบโขดหินและถ้าที่เป็นลักษณะเด่นของพื้นที่	หาดแสมมีองค์ประกอบที่เด่นชัดถือเป็นจุดสังเกต เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาชายหาด คือ อาคารผลิตกระแสไฟฟ้า (อาคารปลากระเบน) ที่อยู่บนยอดเขา ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งไหนของชายหาดก็สามารถมองเห็นได้ ซึ่งถือเป็นจุดนำสายตาหลักที่ขัดแย้งกับลักษณะทางธรรมชาติของภูมิทัศน์ชายหาดอย่างเด่นชัด
	หาดนวล	หาดนวลมีเม็ดทรายค่อนข้างหยาบ โขดหินสีน้ำตาลเข้มปะปนกันกับหินน้อยใหญ่ พืชพันธุ์พืชน้ำ หูกวาง เทียนทะเล และโพทะเล สิ่งปลูกสร้างเป็น อาคารชั่วคราวโครงสร้างไม้สูง 1 ชั้น ได้แก่ ร้านอาหาร ร้านค้า และเสาไฟฟ้า กิจกรรมพบ ถ่ายรูปเล่นน้ำ และดำน้ำ	หาดนวลเป็นชายหาดที่สามารถมองเห็นได้จากระยะไกลตั้งแต่บริเวณทางเข้าไปถึงแนวขอบฟ้าทางทิศใต้	มูมมอสำคัญคือ บริเวณทางเข้าหันหน้าสู่ทางทิศใต้ถือเป็นมูมมอที่สามารถเห็นเส้นขอบฟ้าและมีต้นไม้ เทียนทะเลเด่นชัดอยู่บริเวณหน้าหาด	หาดนวลเป็นหาดที่มีคุณค่าด้านความสวยงามและเป็นธรรมชาติที่เรียบง่าย เนื่องจากชายหาดอยู่ทางทิศใต้ของเกาะอยู่ห่างจากชุมชนเมืองและลักษณะชายหาดไม่อยู่ในแนวลมมรสุมและอยู่หลังแนวผาเขาทำให้คลื่นลมสงบ

การจำแนกและอธิบายลักษณะทางภูมิทัศน์

จากการดำเนินการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเลที่อธิบายไว้ข้างต้น จึงทำการจำแนกและอธิบายลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญ 7 แห่งบนเกาะล้านได้ดังนี้

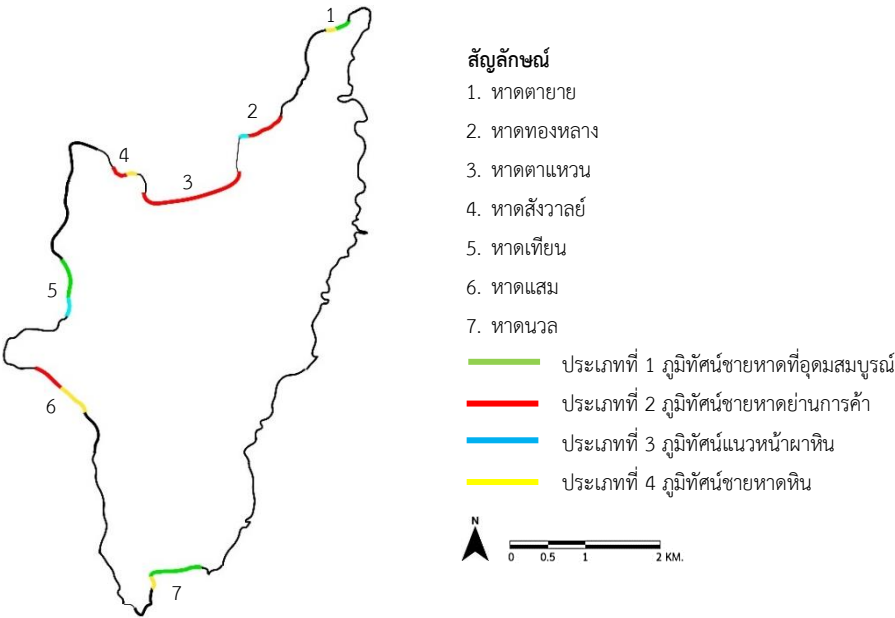
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจำแนกประเภทองค์ประกอบทางภูมิทัศน์

- ทิศทาง ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะภูมิประเทศและส่งผลต่อลักษณะภูมิอากาศ เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งทำให้เกิดลักษณะภูมิอากาศที่แตกต่างกัน เช่น ความแรงของคลื่นลมที่พัดเข้าฝั่งเกิดจากอิทธิพลของลมมรสุมของประเทศไทย เมื่ออยู่ในตำแหน่งลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะทำให้ชายหาดมีความโค้งเว้าและเกิดการกัดเซาะมากกว่าหาดที่ไม่ได้รับผลกระทบจากลมมรสุม จึงทำให้ชายหาดที่ไม่ได้รับผลกระทบมีความอุดมสมบูรณ์เป็นธรรมชาติ
- การเข้าถึง เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งใกล้ผืนแผ่นดินใหญ่และเข้าถึงได้ง่ายทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากจนเกิดการพัฒนายู่ตลอดเวลา เมื่อชายหาดอยู่ในตำแหน่งใกล้ผืนแผ่นดินใหญ่หรือเข้าถึงได้สะดวกย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์มากกว่าชายหาดที่อยู่ไกลหรือเข้าถึงได้ยาก
- กิจกรรมของมนุษย์เป็นตัวกำหนดองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่แตกต่างกัน เนื่องด้วยลักษณะภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐานและมีสิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้เกิดกิจกรรมริมชายหาด เช่น ลักษณะภูมิประเทศที่กว้างและมีเนื้อทรายนุ่มย่อมมีผู้คนเข้าไปทำกิจกรรมมากกว่าหาดขนาดเล็กหรือหินแหลมคม เช่น ฟุตบอล และเรือกล้วย เป็นต้น

ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลต่อองค์ประกอบลักษณะทางภูมิทัศน์ เมื่อนำมาประกอบกันแล้วทำให้เกิดลักษณะทางภูมิทัศน์ที่เด่นชัด เป็นสิ่งที่จดจำได้ และเฉพาะเจาะจงของชายหาดบนเกาะล้าน โดยสามารถจำแนกลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญทั้ง 7 แห่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ภูมิทัศน์ชายหาดที่อุดมสมบูรณ์ ประเภทที่ 2 ภูมิทัศน์ชายหาดย่านการค้า ประเภทที่ 3 ภูมิทัศน์แนวหน้าผาหิน ประเภทที่ 4 ภูมิทัศน์แนวชายหาดหิน

ตาราง 2 จำแนกประเภทลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้าน

ประเภทลักษณะทางภูมิทัศน์	พื้นที่ชายหาด
ประเภทที่ 1 ภูมิทัศน์ชายหาดที่อุดมสมบูรณ์	หาดตายาย หาดเทียน หาดนวล
ประเภทที่ 2 ภูมิทัศน์ชายหาดย่านการค้า	หาดทองหลาง หาดตาแหวน หาดสังวาลย์ หาดแสม
ประเภทที่ 3 ภูมิทัศน์แนวหน้าผาหิน	หาดทองหลาง หาดสังวาลย์ หาดเทียน
ประเภทที่ 4 ภูมิทัศน์ชายหาดหิน	หาดตายาย หาดแสม หาดนวล

ภาพ 6 ประเภทลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดเกาะล้าน

ประเภทลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้าน

ประเภทที่ 1 ภูมิทัศน์ชายหาดที่อุดมสมบูรณ์พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชายหาดค่อนข้างปิดล้อมทำให้มีการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างค่อนข้างน้อยไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวาย คลื่นลมค่อนข้างสงบทำให้พื้นที่ได้รับอิทธิพลทางทะเลค่อนข้างน้อย แต่ยังมีกีดขวางพื้นที่ชายฝั่งที่เป็นภูเขาสูง จึงเกิดเป็นโขดหิน หินขนาดต่าง ๆ ทับถมกัน หาดทรายมีลักษณะเม็ดทรายค่อนข้างหยาบปานกลาง สีขาวอมเหลืองอ่อน ๆ พืชพันธุ์ในพื้นที่เดิมค่อนข้างหนาแน่นสามารถให้ร่มเงาตลอดแนวชายหาด ส่วนใหญ่มักพบพืชพันธุ์ท้องถิ่นบริเวณพื้นที่ชายหาด คือ ต้นहुกวาง ต้นเทียนทะเล ต้นโพทะเล ต้นมะพร้าว และต้นมะขาม กิจกรรมชายหาดส่วนใหญ่ คือ การนอนพักผ่อน ถ่ายรูป เรือกล้วย และขับเจ็ทสกี ดังนั้นการรวมกันขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์เกิดเป็นภูมิทัศน์ชายหาดที่อุดมสมบูรณ์มักจะมียุคประกอบที่มีความหลากหลาย สงบเงียบ ร่มรื่น และมีกิจกรรมของมนุษย์ที่น้อยไม่มีความวุ่นวายหรือเสียงดัง หรือมีสิ่งกีดขวางที่น้อยที่บดบังหรือสร้างความขัดแย้งกับองค์ประกอบที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ หาดตายาย หาดเทียน และหาดนวล

ประเภทที่ 2 ภูมิทัศน์ชายหาดย่านการค้าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชายหาดขนาดใหญ่และอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือทำให้ผู้คนมักมาดูพระอาทิตย์ตกดินและมีท่าเรือจอดเทียบหาดได้โดยตรง จึงเกิดการพัฒนาล่องเรือเที่ยวสูงและเกิดการรุกล้ำเข้ามาบริเวณพื้นที่ชายหาด พบสิ่งปลูกสร้างเป็นจำนวนมากเรียงตลอดแนวชายหาด เพื่อใช้ในการค้าขายและความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว รูปทรงแผ่นดินมีลักษณะโค้งเว้าได้รับอิทธิพลทางทะเลจากคลื่นและลมทำให้หาดทรายมีลักษณะยาวและกว้าง เม็ดทรายค่อนข้างละเอียดถึงหยาบปานกลาง พืชพันธุ์ค่อนข้างน้อย พบต้นเทียนทะเล ต้นโพทะเล ต้นहुกวาง และต้นไทรย้อยเป็นหย่อม ๆ กิจกรรมบนชายหาดส่วนใหญ่ คือ กีฬาชายหาด ถ่ายรูป เรือกล้วย ขั้วเจ็ตสกี รับประทานอาหาร เล่นน้ำ พาราซูต อาบแดด และนอนพักผ่อนใต้ร่มชายหาด ดังนั้นการรวมกันขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์เกิดเป็นภูมิทัศน์ชายหาดย่านการค้ามักจะมีองค์ประกอบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้วยกิจกรรมของมนุษย์ทำให้มีสิ่งปลูกสร้าง คือ รีสอร์ท ร้านค้า และร้านอาหารอย่างหนาแน่น โดยที่องค์ประกอบทางธรรมชาติถูกลดทอนลง ได้แก่ หาดทองหลาง หาดตาแหวน หาดสังวาลย์ และหาดแสม

ประเภทที่ 3 ภูมิทัศน์แนวหน้าผาหินเป็นพื้นที่ได้รับอิทธิพลมรสุมทางทะเลจากคลื่นลมที่พัดเข้าหาฝั่งจนเกิดการเคลื่อนที่ของดินถล่มหรือรอยเลื่อนของแผ่นเปลือกโลกบริเวณแนวภูเขาทำให้เกิดเป็นหน้าผาหินสีน้ำตาลอมแดงที่เป็นลักษณะเด่นชัดของชายหาดทำให้พื้นที่บริเวณนี้ไม่พบกิจกรรมและพืชพันธุ์ใด ๆ เกิดขึ้น อีกทั้งการเข้าถึงชายหาดค่อนข้างลำบากจึงสร้างสะพานไม้เลาะริมแนวผาทำให้เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ได้แก่ หาดทองหลาง หาดสังวาลย์ และหาดเทียน

ประเภทที่ 4 ภูมิทัศน์แนวชายหาดหินเป็นพื้นที่ได้รับอิทธิพลมรสุมทางทะเลจากคลื่นลมที่พัดเข้าหาฝั่งจนเกิดการกัดเซาะบริเวณชายหาดที่เชื่อมติดกับภูเขาทำให้เกิดเป็นช่องเล็กชอกน้อย โขดหินขนาดใหญ่ หินน้อยใหญ่จนกลายเป็นหาดหินบริเวณกว้าง จึงทำให้พบพืชพันธุ์ กิจกรรม และสิ่งปลูกสร้างน้อย ได้แก่ หาดตายาย หาดแสม และหาดนวล

สรุปผลการวิจัย

จากการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเลดังกล่าวพบว่าองค์ประกอบที่ส่งผลต่อลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้าน คือ ทราย โขดหิน หิน กรวด ภูเขา ต้นไม้ สะพาน และอาคาร รวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ร่มชายหาด เก้าอี้ชายหาด และเสาไฟฟ้า เป็นต้น ในส่วนของกิจกรรมชายหาด ประกอบด้วย การถ่ายรูป การเล่นน้ำ การดำน้ำ การนั่งเรือกล้วย และการเล่นวอลเลย์บอล เป็นต้น โดยองค์ประกอบเหล่านี้เมื่อรวมกันแล้วทำให้เกิดลักษณะที่เฉพาะเจาะจงเป็นเอกลักษณ์ของชายหาดบนเกาะล้าน

ปัจจัยในการจำแนกประเภทของชายหาด ได้แก่ ทิศทาง การเข้าถึง และกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งทำให้สามารถแบ่งชายหาดบนเกาะล้านออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ภูมิทัศน์ชายหาดที่อุดมสมบูรณ์เป็นพื้นที่ที่มีการประกอบกันขององค์ประกอบทางธรรมชาติอยู่ เช่น ต้นไม้เดิม โขดหิน และทราย ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาน้อย ประเภทที่ 2 ภูมิทัศน์ชายหาดย่านการค้าเป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงและเกิดการพัฒนารุดสูง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่กิจกรรมและสิ่งปลูกสร้างเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ประเภทที่ 3 ภูมิทัศน์แนวหน้าผาหินเป็นพื้นที่เกิดจากอิทธิพลมรสุมทางทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่มีกิจกรรมใด ๆ และประเภทที่ 4 ภูมิทัศน์แนวชายหาดหินเป็นพื้นที่เกิดจากอิทธิพลมรสุมทางทะเลที่พัดเข้าหาฝั่งจนกลายเป็นพื้นที่โขดหินและหินน้อยใหญ่เป็นบริเวณกว้าง

จากแนวทางการประเมินลักษณะภูมิทัศน์ทางทะเลและแนวทางการประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเล เพื่อประเมินลักษณะทางภูมิทัศน์ของชายหาดสำคัญบนเกาะล้าน ผลการประเมินพบว่าแนวทางการประเมินของหน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของอังกฤษ หน่วยงานพิทักษ์มรดกทางธรรมชาติของสกอตแลนด์ และหน่วยงานชนบทของอังกฤษมีความ

สอดคล้องในเรื่องของปัจจัยด้านอิทธิพลทางทะเล ลักษณะขอบเขตชายฝั่ง ลักษณะผืนแผ่นดินติดกับชายฝั่ง กิจกรรมของมนุษย์ และการมองเห็น แต่เนื่องด้วยตำแหน่งที่ตั้ง พืชพันธุ์ท้องถิ่น และฤดูกาลแตกต่างจากฝั่งประเทศอังกฤษและสกอตแลนด์ หากนำมาใช้กับประเทศไทยจำเป็นต้องประยุกต์ใช้หลักการและข้อพิจารณาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของบริบทในพื้นที่นั้น ๆ ให้มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะธรณีวิทยา พืชพันธุ์ ประวัติศาสตร์ กิจกรรมชายฝั่งทะเล และทิศทางในแต่ละพื้นที่ที่จะเป็นตัวกำหนดประเภทของลักษณะทางภูมิทัศน์ที่มีความเฉพาะเจาะจงและสามารถประเมินได้อย่างแม่นยำขึ้น

การประเมินในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการพัฒนาพื้นที่ เช่น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ภูมิสถาปนิก นักออกแบบ นักวิจัย นักวางแผน และนักเรียนที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ชายหาดและให้เล็งเห็นถึงคุณค่าของลักษณะทางภูมิทัศน์ชายหาด อันนำไปสู่การวางแผนการจัดการและการออกแบบให้มีความยั่งยืน เพื่อลดปัญหาการทำลายและความเสื่อมโทรมของภูมิทัศน์

บรรณานุกรม

กรมเจ้าท่า. สำนักแผนงาน. กลุ่มสถิติวิเคราะห์. (2562). รายงานการสำรวจเรือโดยสาร/ท่องเที่ยว ปีงบประมาณ 2562.

https://md.go.th/wp-content/uploads/2021/11/travel_62.pdf

Tripadvisor. (2022). ชายหาดในเกาะล้าน. https://th.tripadvisor.com/Attractions-g2282455-Activities-c61-t52-Ko_Lan_Chonburi_Province.html

ธนาคารอาคารสงเคราะห์. (2563). เมืองพัทยาผลักดัน NEO เกาะล้าน.

<https://www.reic.or.th/News/RealEstate/442346>

ผู้จัดการออนไลน์. (2563). เมืองพัทยาอัดงบ 350 ล้าน พัฒนาเกาะล้าน ยกระดับท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.

<https://mgronline.com/local/detail/9630000125651>

มหาวิทยาลัยบูรพา. คณะวิทยาศาสตร์. (2552). ความหลากหลายทางชีวภาพของจังหวัดชลบุรี.

<http://sc.buu.ac.th/scibuu/biodiversity/island-kohlarn.php>

วัชรพล วรดิเรก. (2558). การพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ชายหาดท่องเที่ยวบนเกาะล้าน จังหวัดชลบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CUIR. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/51009>

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. (2563). เจ้าท่าพัทยาเตรียมดำเนินคดีริสอร์ทรุกทะเลเกาะล้าน.

<https://www.thaipbs.or.th/news/content/298263>

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2512). ลักษณะทางกายภาพ.

<https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=33&chap=6&page=t33-6-infodetail03.html>

สำนักงานยุทธศาสตร์และงบประมาณ. ส่วนยุทธศาสตร์การพัฒนา. ฝ่ายยุทธศาสตร์และนโยบาย. (2563). แผนพัฒนาเมืองพัทยาตามแนวทาง NEO PATTAYA (พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565).

<https://www.pattaya.go.th/document/standard/capter02/47.pdf>

อิสระพงษ์ พลธานี, อุมารพร บุญเพชรแก้ว, วิฑิตวิทย์ ช่อมะลิ, ณัฐธิดา มุลคร, สุดารัตน์ คณิตอิทธิวัฒน์, ศศิพร กลั่นบุศย์, และ

อาทิตยา ประเสริฐนอก. (2564). การศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวทางทะเลตามองค์ประกอบของการ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เกาะล้าน อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(2), 106-108.

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/242936/172937>

The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage. (2002). *Landscape character assessment: Guidance for England and Scotland*.

<http://publications.naturalengland.org.uk/publication/2671754>

Natural England. (2012). *An approach to seascape character assessment (NECR105)*. Marine Institute Dublin, Ireland.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396177/seascape-character-assessment.pdf

Natural England. (2014). *An approach to landscape character assessment*. Natural England.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/691184/landscape-character-assessment.pdf

Scottish Natural Heritage. (2017). *Guidance note coastal character assessment*. Inverness, Scotland,

Scottish National Heritage. <https://www.nature.scot/sites/default/files/2018-02/Guidance%20Note%20-%20Coastal%20Character%20Assessment.pdf>